

**Materská škola, Jána Kollára 896,
Malacky**

Metódy a stratégie pre výchovno-vzdelávaciu činnosť

(Metodický materiál)



Materiál je určený pre vnútornú potrebu MŠ.

2018



Súbor je zjednodušeným výberom rôznych metód, ktoré môžu učiteľky MŠ využiť vo svojej výchovno-vzdelávacej činnosti, s cieľom čo najefektívnejšieho dosiahnutia stanoveného cieľa.

1. STRATÉGIA výchovno-vzdelávacej činnosti

Je to postup krokov pri dosahovaní cieľa, s využitím rozličných metód a prostriedkov (Kiczko a kol., 1997).

Je to súhrn zásad a pravidiel pre úspešné vedenie podujatia, polemiky, akcie, hry, rokovania, boja (Strmeň – Raiskup, 1998).

Podľa Zelinu (1996) je to všeobecnosť cesty, určitý prepis a popis činnosti, ako od vstupu prísť k výstupu, ako uskutočniť organizáciu činnosti, aby došlo k pozitívnym cieľom (stratégia je filozofiou metódy).

Príklady stratégie:

1.1 KEMSAK – vychádza z THV (Tvorivo-humanistická výchova a vzdelávanie), jedným z východísk je štruktúrovanie nonkognitívnych funkcií a tvoria ho tieto funkcie a stratégie:

K – kognitivizácia - jej cieľom je naučiť dieťa poznávať, myslieť a riešiť problém.

Metódy: heuristika DITOR (D - definuj problém., I - informuj sa., T - tvor riešenia., O - ohodnoť riešenia., R - realizuj riešenia) a metódy rozvíjania kognitívnych funkcií.

E – emocionalizácia - jej cieľom je naučiť dieťa cítiť a rozvíjať jeho kompetencie pre cítenie, prežívanie, rozvíjať jeho city, emócie.

Metódy: výchovné štýly ako metódy edukácie.

M – motivácia - jej cieľom je rozvinúť záujmy, potreby, túžby, úsilie osobnosti, jej aktivity.

Metódy: motivácia činnosťou, motivácia hodnotením.

S – socializácia - jej cieľom je naučiť dieťa žiť s druhými ľuďmi, naučiť ho komunikovať, tvoriť progresívne medziľudské vzťahy.

Metódy: tvorba efektívnej výchovnej skupiny, metódy zmien postojov, metódy výchovnej komunikácie, klíma v skupine a metódy jej zmeny.

A – axiologizácia - jej cieľom je rozvíjať progresívnu hodnotovú orientáciu osobnosti, učiť hodnotiť.

Metódy: riešenie morálnych dilem.

K – kreativizácia - jej cieľom je rozvíjať v osobnosti tvorivý štýl života.

Metódy: divergentné úlohy, problémové učenie, projektové učenie, cvičenia zážitkovej, koncepcnej, myšlienkovvej asociačnej činnosti, heuristiky a pod.

1.2 EUR – trojfázový model procesu myslenia a učenia:

E - evokácia (vyvolávanie, provokovanie..),

- chceme vyvolať záujem (nie motivovať),
- predostrieme nejaký problém, ktorý deti osloví,

- ideme u detí vyvolať tie schémy o svete, ktoré si dieťa asociuje s témou (čo nás napadne - schéma v myslení),
- diagnostikujeme aktuálnu úroveň.

Metódy evokácie:

- pojmové mapy,
- diskusné siete (rozhovor),
- brainstorming (búrka mozgov),
- dialóg,
- voľné rozprávanie „čo vieš o....?“,
- rovnaký – rozdielny,
- tvorba denníka,
- vysvetľovanie (dieťa vysvetľuje),
- hra,
- ranný odkaz,
- odkaz rodičom,
- kladenie otázok,
- tvorba argumentov, hypotéz.

Evokácia sa robí v najmä v pondelok (zapína myslenie), ak ju preskočíme, zlyháva práca v skupinách.

U - uvedomenie si toho, čo už viem a čo chcem vedieť,

- proces získavania a rozvíjania nových schém,
- aktivity v podobe činnosti vedú k učeniu sa – teda vedú k zmene,
- dieťa rieši problém, ktorý vyjadruje k akej zmene má dospieť,
- činnosti sú konkrétne kroky učenia sa.

Metódy uvedomenia:

- metóda praktickej činnosti,
- metóda bádania,
- metóda experimentu,
- príbeh jazykovej skúsenosti,
- tvorba príbehov,
- riešenie dilemy,
- pokus,
- hra,
- tvorba hypotéz (čo sa stane keď...),
- tvorba argumentov (nejaké tvrdenia vyjadrené deťmi..),
- cvičenia,
- pojmové mapovanie,
- diskusná sieť,
- rovnaký – rozdielny,
- dramatizácia,
- metóda práce s textom,
- ranný odkaz,

- tvorba kníh a časopisov,
- dialóg,
- kladenie otázok,
- vychádzka, exkurzia.

Dieťa robí činnosti, v ktorých sa učí a uvedomuje si ako to má robiť (musí na to prísť!!!).

R - reflexia, odpoveď,

- vedie k najvýznamnejšej zmene,
- každý hodnotí čo vedel, čo sa dozvedel, čo objavil, čo urobil (učiteľka kladie otázky a zapíše si odpovede v podobe odkazov pre rodičov),
- je to vlastne rozprávanie dieťaťa o tom, aká nastala zmena, k čomu dospelo, načo prišlo,
- musí byť každý deň postupne v každej skupine.

Metódy reflexie:

- voľné rozprávanie,
- odkaz pre rodičov,
- rozhovor,
- braimstorming,
- pojmové mapovanie,
- diskusná sieť,
- rovnaký - rozdielny,
- cvičenie,
- dramatizácie,
- pokusy,
- písanie denníka,
- tvorba kníh a časopisov,
- tvorba argumentov,
- tvorba hypotéz,
- dialóg,
- kladenie otázok.

Činnosti (čo dieťa robí):

maľovanie, kreslenie, modelovanie, strihanie, lepenie, stavanie, obliekanie, krčenie, vyzliekanie, stravovanie, spievanie, tancovanie, cvičenie, behanie, skákanie, chytanie, hádzanie, lezenie, čítanie, recitovanie, odtlačanie, vymaľovanie, rozprávanie, dialóg, pýtanie sa, pozorovanie, priradovanie, obliekanie, umývanie, stolovanie, navliekanie, skladanie z papiera, pomáhanie druhým, skúmanie, upratovanie, ukladanie, triedenie, meranie, kategorizovanie, porovnávanie, starostlivosť o ..., dramatizovanie, hodnotenie, prezentovanie, hra na nástroj, hádanie hádanky, vyjednávanie, jazdenie, vydupávanie, hlasovanie, relaxovanie....

2. METÓDA

Je koordinovaný systém činností učiteľa a dieťaťa, ktorý je zameraný na dosiahnutie výchovných a vzdelávacích cieľov pri rešpektovaní didaktických zásad, zámerný, cieľavedomý, uvedený, systematický spôsob, akým sa (spoločne) vykonávajú učebné činnosti učiteľa a dieťaťa, plánovité, vedomé a koordinované konanie učiteľa, schopné v súčinnosti a interakcii učiteľa a dieťaťa zvýšiť rozsah i kvalitu individuálnych kompetencií dieťaťa.

Príklady metód:

2.1 Diagnostické metódy - predstavujú sústavu podnetov (úloh, situácií, otázok), ktorými zámerne vyvolávame správanie (úkony, konanie, slovné odpovede) skúmanej osoby.

Analýza verbálnych výpovedí dieťaťa s analytickým zámerom

- cieľom je získať prehľad o úrovni vedomostí dieťaťa, rozumových operácií a schopností aplikácie myšlienkových operácií, detských prekonceptoch, výslovnosti a reči dieťaťa.

Analýza grafického vyjadrenia

- je zameraná na uskutočnenie diagnostiky grafomotoriky dieťaťa, znázornenia matematickej a priestorovej predstavivosti, na analýzu poznatkov a porozumenia inštrukciám, výkonov so zameraním na predgrafické zručnosti.

Analýza kreativity a umeleckého vyjadrenia

- analýza obsahu detskej kresby, diagnostika výtvarného nadania.

Analýza pohybových schopností

- vypovedá o tom, ako sú deti vyvinuté - hrubá a jemná motorika, koordinácia pohybov a zmyslových receptorov, pohybové nadanie.

Analýza pracovných zručností

- vypovedá o jemnej motorike, koordinácii pohybov rúk a zmyslových orgánov, vzťahu k pracovným činnostiam, sebadisciplíne, porozumení inštrukciám, výtvarnom nadaní.

Pozorovanie dieťaťa

- má za cieľ poznávať schopnosti dieťaťa, osobnostné vlastnosti, psychické stavy, sociálne vzťahy, ostatné prejavy, ktoré dieťa charakterizujú ako osobnosť.

Pozorovanie triedy ako sociálnej skupiny

- cieľom môžu byť verbálne kontakty detí medzi sebou, k učiteľke, pohyb všetkých detí po triede, sociálne postavenie jednotlivcov v rámci skupiny a pod. Na zápis používame mapy triedy, pozorovacie hárky, formuláre, denníky, osobné karty, lístky.

Sociometrické metódy

- prostredníctvom nich je možné zisťovanie sociálnych vzťahov. Sú založené na princípe voľby, výbere niekoho druhého k určitej spoločnej činnosti, k spolupráci alebo kontaktu s ním.

Rozhovory s dieťaťom, alebo skupinou detí, rodičmi a odborníkmi

- druhy - individuálny, skupinový, voľný, riadený, kombinovaný, diagnostický.

Kazuistika

- podrobné hodnotenie jedného dieťaťa v priebehu vývinu, so zachytením čo najviac premien, ktoré môžu ovplyvniť jeho vývin.

Anamnéza

- anamnézou zisťujeme fakty a získavame informácie o predošlom vývine dieťaťa. Podľa zamerania môže byť osobná, rodinná, školská anamnéza.

Dotazník

- ide o súbor otázok, ktoré v písomnej forme predkladá diagnostik osobe, od ktorej sa chce niečo dozvedieť o sledovanom jave. V predškolskej edukácii sa dotazník využíva najmä pri získavaní údajov od rodičov detí - ako vidia rodičia dieťa, údaje o rodine, domáce prostredie a podmienky rozvoja dieťaťa v rodinnom prostredí, anamnestické údaje o dieťati, postoje a názory rodičov, iné.

Rozbor procesu učenia

- vhodné je tu využitie didaktických hier a testov.

Štúdium pedagogickej dokumentácie

- pod pedagogickou dokumentáciou rozumieme materiály, ktoré charakterizujú inštitúciu a vlastnú prácu dieťaťa – ročný plán, mesačné plány, triedna kniha, písomné záznamy o deťoch a pod.

Analýza vlastnej pedagogickej aktivity

a) portfólio

- je to súbor prác dieťaťa za určitú dobu edukácie – výtvarné práce, písomné záznamy učiteľa a pod. Umožňuje sledovať vývin dieťaťa a jeho pokroky počas určitého časového obdobia.

b) Pozorovacie hárky

2.2 Metódy rozvíjania komunikačných schopností detí

Ranné stretnutie (ranný kruh)

- slúži nielen ako organizačná forma predškolskej edukácie, ale plní tiež spoločensko - mravné zameranie, s cieľom vytvoriť aktívne spoločenstvo detí so schopnosťou sebaovládania a premýšľania.

Metóda lona

- pozostáva z čítania „veľkých kníh“ (deťmi, učiteľkou vytvorených aj hotových), kde sa text spája s obrázkom. Dôležitý je blízky kontakt a vzťah dieťaťa a učiteľky. Učiteľka číta a pritom ukazuje prstom na čítané slová. Dieťa pozoruje priebeh čítania a ukazovatele textu - smer čítania textu zľava doprava, zhora nadol, riadkovú postupnosť, postupnosť slov, začiatok a koniec textu.

Pojmovo obrázková mapa

- stanovenie ústrednej témy (slovo v strede veľkého papiera) - základom je vytváranie súvislostí,
- dieťa si vyberie obrázok,
- dieťa porozpráva, aký obrázok si vybralo a prečo (obrázok nemusí súvisieť s centrálnym pojmom, dieťa ho umiestni na mapu, potom sa spájaním obrázku s hlavným slovom v strede – priradením určí, či daný obrázok zodpovedá téme).
Pri tejto metóde je potrebné, aby učiteľka vhodnými otázkami naučila deti riešiť problém, nie len bezmyšlienkovite naukladať obrázky na papier!!!

Deti det'om

- (na stene) papier pre odkazy, vnútorná pošta (musia aj vedieť meno druhého dieťaťa - poštár roznáša poštu.)

Deti rodičom (aj učiteľka)

- učiteľka zapisuje – deti odkazujú rodičom čo robili, čo sa naučili...

Ranný odkaz

- učiteľka píše pred deťmi krátke vety, ktoré vyplynuli z momentálnej situácie, zážitku, rozhovoru, plánovania činnosti a pod. Deti pozorujú väzby hovorenej a písanej reči - čo je vypovedané možno napísať a čo je napísané možno prečítať. Metódu je možné použiť počas hier a hrových činností ráno aj po odpočinku (čítame ho a zároveň ukazujeme na každé slovo len 1x, odkazy môžeme odkladať a neskôr vytvoriť knihu odkazov).

Kalendár

- slúži okrem zaznamenávania počasia, aj na oboznamovanie detí so striedaním sa dní v týždni, mesiacov a ročných období v roku, tiež sem môžeme zaznamenávať počet prítomných detí a prípadne významné dni a oslávencov.

Slovná banka

- deti sa hrajú so slovami známej básne a riekanky. Identifikujú slovo na základe porovnávania jeho vizuálnej podoby, prípadne porozumenia významu. (krátka básneň sa napíše na 2 papiere - rovnako, jeden papier sa postrihá na slová., deti skladajú rozstrihanú básneň podľa predlohy na princípe puzzle - učiteľka im slová číta a spoločne s deťmi vysvetľuje ich obsah a význam).

Príbehy jazykovej skúsenosti

- učiteľka zaznamenáva slovné výpovede seba alebo detí na rôzne témy a tak deťom umožňuje sledovať, ako sa hovorená podoba reči mení na písanú.

Tvorba kníh a časopisov

- je príležitosťou na tvorivú realizáciu sa detí pri zhotovovaní vlastných, alebo skupinových kníh na určitú tému. Deti tu využívajú svoje poznatky o písanom texte.

Písanie denníkov (osobného dieťaťom, alebo spoločného v triede)

- napomáha čítaniu a písaniu detí prenášajúcich vlastné zážitky kreslením a písaním do denníka. Stimuluje všetky znalosti o procese písania (smer textu, písmeno na začiatku a konci slova..).

Spoločné čítanie

- prediktabilných kníh, ktoré sa vyznačujú opakujúcim sa textom (Pampúšik, O rukavičke..). Toto textové usporiadanie pomáha deťom vizuálne rozlišovať jednotlivé slová a zapamätať si ich podľa celkového tvaru, dieťa potom uplatní tzv. pamäťové čítanie.
- maľovaného čítania, ktoré deti motivuje k počúvaniu s porozumením a k vlastnej aktivite v čítaní. Učiteľka číta napísaný text a deti obrázky, prípadne známe slová. Do textu môžu slová vymýšľať, dopĺňať na vhodné miesto, zapisovať, dokresľovať.
- riadené čítanie – učiteľka pre deti vyberie text, ktorý im číta po častiach. Po každej prečítanej časti deťom kladie alternatívne otázky, ktoré iniciujú rozmanité odpovede detí, napr. v predpokladaní ďalšieho deja, v názoroch na konanie postáv a pod. Učiteľka akceptuje všetky výpovede detí a nehodnotí ich správnosť či nesprávnosť.

Tvorba pravidiel

- deti sa v diskusii vyjadrujú k riešeniu určitého problému a formulujú pravidlá jeho riešenia. Učiteľka ich formulácie v krátkych vetách zapisuje. Deti hlasovaním rozhodujú o konečnej formulácii pravidla, ktoré bude napísané na viditeľnom mieste.

Tajnička

- je vhodná v prípade, ak učiteľka určité obrázky označí písmenami ich názvu.

Rovnaký – rozdielny

- ide o rozširovanie slovnej zásoby a presnosť významov slov, napr. porovnávanie rôznych kategórií.

Analýza príbehu s tvorbou hypotéz

- zvolíme si neznámu rozprávku - text (nemusí byť dlhý),
- príbeh rozdelíme na 3 - 4 časti (čo sa stane ďalej - napätie),
- názov príbehu - čas na premyslenie (o danom príbehu),
- prvá tvorba hypotéz (o čom bude hlavná dejová línia postavy, kde sa bude odohrávať - dieťa sa stáva autorom / vlastná verzia príbehu),
- čítanie prvej časti príbehu (analýza a porovnávanie - zhodnotenie v čom sme sa odlišovali),
- porovnávanie odlišností vlastných hypotéz s daným textom,
- tvorba hypotéz pre ďalšiu časť,
- ďalšej časti textu,
- analýza - porovnávanie hypotéz s vlastným textom,
- pokračujeme až po záver, ktorý môžu deti prepracovať...

Diskusná sieť

- je podobná ako pojmová mapa
- hľadané kategórie si vopred určíme (niečo, čo nám vytvára skupiny a podskupiny),
- ústredný nápis je umiestnený hore napr.

Dopravné	prostriedky
Na ceste	Vo vode
Na koľajniciach	Vo vzduchu
Pod vodou	V lese

Metódy rečového cvičenia

- podporujú a usmerňujú rozvoj rečových prejavov detí prostredníctvom upevňovania rečových zručností a návykov.
- rozhovor učiteľky s deťmi,
- beseda,

- diskusia, metóda diskusná sieť, metóda riadenej diskusie,
- hádanky,
- opis predmetov,
- metóda rozprávania - rozprávanie podľa obrázka, rozprávanie o zážitkoch, rozprávanie o príbehoch z vlastného života,
- vymýšľanie príbehov,
- zostavovanie listov,
- spoločné čítanie.

Metódy jazykového cvičenia

- ich cieľom je rozvoj jazykových poznatkov, vytvárajúcich obsah jazykových reakcií.

Metódy podľa druhu jazykových jednotiek

- metódy fonetického cvičenia - predvádzanie, napodobňovanie, experimentovanie,
- metódy lexikálneho cvičenia - orientácie pomocou slov, objasňovanie a porovnávanie významu slov,
- metódy gramatického cvičenia - analogické napodobňovanie, porovnávanie a kontrastné porovnávanie.

Iné metódy

- počúvanie detí a rozprávanie sa s nimi,
- obťahovanie písmen,
- písanie vlastného mena,
- dopĺňanie slov do napísaných viet,
- písanie tituliek pod nakreslený obrázok,
- metóda hlasné čítanie,
- metóda čitateľských dielní (skupinové čítanie detí),
- kladenie otvorených otázok,
- označovanie priestorov, predmetov ich názvom,
- metóda korekčnej spätnej väzby,
- rozšírená imitácia.

2.3 Metódy socio - emocionálnej výchovy

Metóda požiadaviek

Metóda presvedčovania

Metóda precvičovania

Metóda povzbudzovania

Metóda kladného vzoru, príkladu

Psychologická podpora

- je to podpora detí zo strany učiteľa, deti musia cítiť slobodu v prejavovaní svojich emócií a citov a v ich vyjadrovaní.

Samoorganizovanie činnosti deťmi

- učiteľ sa stáva spoluorganizátorom činností počas celého dňa, spoluorganizuje s deťmi.

Interaktívne cvičenia

- učiteľ sa stáva členom skupiny a stráca dominantné postavenie. Skupina komunikuje, diskutuje, hodnotí bez toho, aby učiteľ riadil, on len usmerňuje a požaduje aj prezentáciu opačných názorov.

Príklady cvičení:

- deti hovoria o sebe, o svojich záujmoch, o tom, čo prežili, o svojich citoch a o ich zdrojoch, o ich primeranej ventilácii,
- cvičenia na aktívne počúvanie,
- vyjadrenie súhlasu alebo nesúhlasu na učiteľove výroky,
- cvičenia s riešením prípadu, deti analyzujú, navrhujú riešenia.

Sociálna a morálna diskusia (sedenie, skupinový čas, ranné stretnutie), cvičenia riadené deťmi, navrhujú a riešia problémy

- rozoberá konkrétne problémy detí, s ktorými sa títo najmenší stretávajú v bežnom živote v prostredí MŠ. Dieťa si ich môže priniesť aj z rodinného, či širšieho sociálneho prostredia, pričom sú to problémy tak sociálne ako i morálne. Sociálne a morálne diskusie je možné v praxi MŠ uplatniť napr. pri *riešení konfliktov* (takéto situácie vznikajú najmä pri hrách detí), alebo *adaptačných a adjustačných problémov detí* (najmä u 2-3 ročných detí a detí, ktoré prichádzajú do MŠ prvý krát). Dôležitým faktorom je právo každého dieťaťa vyjadriť svoj vlastný názor a prezentovať ho pred skupinou detí bez toho, aby sa obávalo hodnotenia zo strany pedagóga alebo rovesníkov.

Riešenie konfliktu

- sociálne a morálne diskusie je možné uplatniť aj pri riešení detských konfliktov. Používa sa pri tom technika rozdiskutovania problému, pričom dôležitá je tu aj rola učiteľa. Ten má sprostredkovať komunikáciu v konflikte zúčastnených detí. Hlavnou zásadou, ktorú dodržiava je to, že konflikt patrí deťom, ktoré sú schopné vyriešiť si ho. Učiteľ je iba podporovateľ dialógu – usiluje sa konflikt z impulzívnej sféry posunúť do sféry verbálnej. Základom dialógu je zaujatie vlastnej pozície, možnosť dieťaťa vyjadriť svoj názor.

Pravidlá života v triede

- je triedou dohodnutá výpoveď – vetná konštrukcia, slovné vyjadrenie. Pravidlá vznikajú na základe vnútornej potreby dieťaťa, ktorá charakterizuje nielen riešenie problému, ale hlavne predchádza jeho vzniku. Ich tvorba (tvoria si ich samotné deti, nie učiteľka), vychádza z konkrétnych problémových situácií v triede.
- pravidlá života v triede predstavujú normy žiaduceho správania. Vedú deti k sebareflexii a sebakontrolu, podporujú ich zodpovednosť za svoje správanie, posilňujú sebaúctu i úctu k druhým. Pravidlá by mali platiť pre všetkých rovnako, vytvárajú pocit bezpečia a poriadku, pomáhajú riadiť fungovanie triedy, dávajú slobodu v rámci spoločne dohodnutých hraníc, podporujú pozitívne správanie, vytvárajú prevenciu voči konfliktom.

Hranie rolí (rozprávkových, realistických)

- hranie rôznych rolí je činnosť, ktorej základom je znázorňovanie prebratej roly z rozprávky alebo príbehu a stotožňovanie sa s ňou a s jej následným emocionálnym prežívaním. Práve emocionálny náboj hry a emocionálne prežívanie roly je jedným z predpokladov rozvíjania morálneho poznania a priamo ovplyvňuje prosociálne správanie a konanie detí.
- dieťa sa môže stotožniť s postavou v rozprávke, alebo s kamarátom, ktorý bol účastníkom nejakej reálnej situácie. Prežíva pozitívne aj negatívne morálne konanie a od ostatných detí, ktoré nie sú zainteresované v roli, ale sú divákmi, dostáva pozitívne alebo negatívne reakcie na svoje konanie. Na druhej strane si dieťa v tejto aktivite musí uvedomovať samo seba a odlišovať to od hranej role, odosobniť sa. Pri hraní rolí nejde o dramatizáciu, ani o imitáciu skutočnosti ako pri hre, ale hrá sa slovný návrh.

Hlasovanie (rozhodovanie)

- je aktivita, ktorej cieľom je poskytnúť deťom možnosť, aby mohli rozhodovať o tom, čo sa bude v triede uskutočňovať a aké činnosti sa budú realizovať. Hlasovanie je proces sebaregulácie. Pri skupinových rozhodnutiach sú deti motivované vyjadriť svoj názor a vnímajú, že názory všetkých majú rovnakú váhu. Vďaka hlasovaniu deti začínajú chápať zmysel kooperatívnych cieľov skupiny. Môžu prijať myšlienku väčšiny alebo rozvíjať citlivosť k požiadavkám menšiny a pochopiť jej postavenie.

Riešenie morálnych dilem

- riešenie morálnej dilemy je veľmi dôležitou aktivitou zameriavajúcou sa na podporovanie morálneho usudzovania a morálneho konania. Morálna dilema je taká situácia z reálneho alebo rozprávkového prostredia, v ktorej sa dajú identifikovať protichodné postoje, tvrdenia a rozličné riešenia k danému problému, preto dilema nemá správne alebo nesprávne riešenie. Učiteľ si všíma a analyzuje detské výpovede, v ktorých sa prezentuje vývinová úroveň detského morálneho úsudku a preto pri ich hodnotení kladie dôraz na spôsoby, akými deti uvažujú.

Citové prelad'ovanie

- využíva sa po príchode do materskej školy alebo na začiatku konkrétnej činnosti v ktorejkoľvek časti dňa. Čas prelad'ovania závisí od atmosféry v triede, ale aj vekového zloženia detí.

Aktivity:

- podfarbenie hudbou, rozprávkou, rozhovorom,
- relaxačné cvičenie, jogové cvičenie.

Cvičenia citovej inventarizácie

- táto metóda spočíva v tom, že deti voľne rozprávajú, čo zažili. Deti sa líšia v tom, že niektoré hovoria o pozitívnych a niektoré o negatívnych zážitkoch. Zmyslom cvičení je to, aby si deti všímali pozitívne veci, aby si posilňovali pozitívne cítenie.

Umelecké vyjadrenie

- metóda na identifikáciu a následné ovplyvňovanie schopnosti empatie a citových vzťahov,
- výtvarné techniky, modelovanie,
- hudobné, rytmické vyjadrenie,
- dramatické etudy, kresby domu, rodiny, stromu, postáv ľudí.

2.4 Metódy rozvoja matematickej gramotnosti

Didaktická hra

- prostredníctvom nej môžu deti riešiť jednoduchšie i zložitejšie úlohy.

Riešenie problémov

- pokusom a omylom, algoritmus, využiteľný na riešenie konvergentných (jedno riešenie) problémov, ktorých podstatou je použitie jedného ustáleného spôsobu pre daný charakter problému. Dieťa na vyriešenie problému využíva opakovane jeden a ten istý postup, až pokým problém nezvládne.

Heuristika

- je vhodná na hľadanie, nachádzanie a použitie divergentných (viac riešení) prístupov k vyriešeniu tvorivých úloh a problémov - metóda DITOR (D - definuj problém, I - informuj sa o probléme, T - tvor riešenia, nápady, hypotézy, O - ohodnot' nápady, riešenia, R - realizuj vybrané riešenia v praxi).

2.5 Metódy rozvoja prírodovednej gramotnosti

Sú úzko späté s prirodzeným záujmom a potrebou dieťaťa spoznávať svet okolo seba.

Bádateľské metódy

Manipulovanie - ide o cieľavedomé poznávanie prostredia, vybavenia, poznávanie pri zaobchádzaní s predmetmi pri rôznych aktivitách. Ide o modelovanie, pestovanie rastlín, konštruovanie. Manipulačné činnosti tvoria prechod ku konštrukčným činnostiam.

Pozorovanie - individuálne pozorovanie predmetu, objektu, zabezpečenie výmeny informácií medzi deťmi, zostavenie dokumentu pozorovania (pozorovacie hárky - tu deti zobrazia skutočnosť náčrtkom, vlastnými symbolmi, kresbou, čo im pomáha prezentovať svoju prácu).

Bádanie - môže byť individuálne aj skupinové. Deti musia stanoviť svoj predpoklad a bádateľskou činnosťou ho potvrdiť, alebo vyvrátiť. Deti realizujú činnosti - pozorovanie, vyjadrenie predpokladov, meranie, identifikovanie javov, narábanie s prístrojmi, jednoducho vyjadriť svoje zistenie, hodnotiť svoj prínos.

Pokus - akákoľvek aktivita učiteľky s deťmi, zameraná na dokazovanie určitých javov (napr. topenie snehu, klíčenie rastlín...).

Experimentovanie - skúšanie a overovanie javov - stanovenie problému, formulácia hypotéz, hľadanie a voľba metódy a formy experimentu, realizácia a spracovanie výsledkov pozorovania, zovšeobecnenie výsledkov a formulácia záverov.

Projektová metóda

- deti sú vedené k riešeniu komplexných problémov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním. Problémy by mali vychádzať zo života a rieši ich skupina detí. Riešenie vedie ku konkrétnemu výsledku, produktu (výkres, referát, výstava, dramatizácia...). Nazývame ich projekty. Tieto môžu navrhovať deti (spontánne projekty), učitelia (umelé projekty), alebo učitelia a deti spoločne (kombinované projekty).

2.6 Metódy tvorivej dramatiky

Jednoduché dramatické hry

- spájajú pohyb s predstavivosťou a fantáziou.

Hranie rolí

- deti dostanú také inštrukcie pre hranie roly, aby výsledkom bola nová znalosť, poznanie, skúsenosť.

Pantomíma

- ide o vyjadrenie pocitov pomocou telesného pohybu.

Improvizácia

- je založená na ľudskej schopnosti reagovať v navodených situáciách, ako by boli skutočné (z literárnej predlohy, zo životnej situácie...).

Dramatizácia príbehu

- je účinným a príjemným spôsobom skúmania seba a sveta.

Tvorba príbehu

- deti tvoria vlastné príbehy a majú možnosť vyjadriť sa rôznymi spôsobmi.

Neobývaný ostrov

- ide o dosiahnutie efektívnej spolupráce v skupine a vytváranie medziľudských vzťahov.

2.7 Metódy rozvíjania motorickej gramotnosti

Nácvik praktických a pohybových zručností

- jemná motorika - písanie, kreslenie, narábanie s jednoduchými pracovnými nástrojmi a osvojenie práce s rôznym materiálom,
- hrubá motorika - chôdza, beh, skok, chytanie, lezenie, hod, plazenie...

Nácvik pracovných zručností

- laboratórne, bádateľské a výskumné (hry s vodou..).

Grafické a výtvarné činnosti

- so zameraním na rozvíjanie jemnej a hrubej motoriky.

Manipulačné a konštruktívne

- montážne a demontážne činnosti, manipulovanie s predmetmi, skladanie a rozkladanie, analýza, syntéza.

Hra

- pohybová, hudobno - pohybová, s pravidlami., základy korčuľovania a lyžovania, tanec, muzikoterapia, predplavecká príprava a pod.

2.8 Aktivizujúce metódy

- podporujú subjekt do činnosti. Možno hovoriť o dieťati ako aktívnom subjekte svojho učenia sa a rozvoja. Najprirodzenejšími metódami učenia sa a rozvoja dieťaťa vo veku do ôsmich rokov je **HRA**, metóda skúmania a bádania, metóda pozorovania, experimentovania, metóda diskutovania a pod.

Problémové metódy

- analýza prípadových štúdií, heuristika, konfrontácie, paradoxy...

Diskusné metódy

- majú svoje nezastupiteľné miesto v procese výučby v (materskej) škole. Deti potrebujú to, čo si myslia a čo sa učia tiež vyjadriť verbálne, ale aj s využitím kresby, trojrozmerných modelov a pod. Učiteľ poskytuje dostatok času na rozmyslenie si, na prediskutovanie s priateľom/mi a potom na celoskupinovú diskusiu v triede.

Riadená diskusia vo veľkej skupine

- učiteľka si dopredu pripraví žiadané závery, ku ktorým chce, aby deti dospeli a kladie väčšinu otázok.

Bzučiace skupiny

- deti vytvoria dvojice, trojice alebo štvorice, otočia sa k sebe a vyrozprávajú si svoje skúsenosti k téme alebo spätnú väzbu, o čom sa hovorilo. Táto metóda je vhodná na zvýšenie záujmu o rozprávanie učiteľa, opisovanie či prezentovanie nových vecí a javov.

Slávnosť – oslava

- oslava a pozitívne hodnotenie osobných kvalít detí pomáha vytvárať prostredie vzájomnej podpory a záujmu, deti sa cítia bezpečne, dokážu vyjadrovať svoje pocity, cítia, že sa im dostáva podpora a priateľstvo, učia sa dávať a prijímať, obdarovávať, tešiť sa z radosti iných. Je vhodné, keď sú deti priamymi aktérmi prípravy a realizácie oslavy s rozdelením právomoci a prijatím zodpovednosti.

Panelová diskusia

Obhajoba

DITOR

Brainstorming (v preklade búrka v mozgu)

- podstatou tejto metódy je tvorba čo najväčšieho počtu nápadov, riešení na danú tému, bez toho, aby sa zdôvodňovali. Akákoľvek kritika je neprípustná. Dôležitá je originalita nápadov v priebehu vymedzeného času. Po krátkej prestávke sa nápady analyzujú a hľadá sa v nich racionálne jadro.

Situačná metóda

- deti obdržia opis istej situácie alebo prípadu z oblasti prebratého učiva, výchovy, medziľudských vzťahov.... Opis situácie, prípadu obsahuje niekoľko úloh, ktoré majú deti motivovať k riešeniu problému.

Situačné metódy poznáme:

- *modelové* – situácie z reálneho života,
- *problémové* – prípadové štúdie.

Inscenačná metóda

- niektoré deti budú hrať (inscenovať) určité roly, t. j. inscenujú určitú simulovanú sociálnu situáciu. Potom sa v diskusii pokúsia nájsť východisko zo situácie, t. j. riešenie problému.

V práci môžeme využiť:

- *štruktúrované inscenácie* – hranie rozprávky,
- *neštruktúrované inscenácie* – deti dostanú iba opis, hrajú samostatne,
- *mnohostranné hranie rolí* – deti začnú aj dokončia príbeh s kladnými aj zápornými hrdinami.

3. FORMA PRÁCE

Je vonkajšie usporiadanie procesu výučby a (adekvátnych) podmienok, v ktorých sa bude nadobúdanie a učenie sa učiva realizovať. Formy sú na prvý pohľad najlepšie identifikovateľné.

Organizačné formy výchovno-vzdelávacieho procesu môžeme deliť podľa:

počtu detí zúčastnených sa na výchovno-vzdelávacom procese spolu s učiteľom

- individuálne (jedno dieťa - jeden učiteľ),
- hromadné (jeden učiteľ – viacej detí),
- zmiešané (kombinácia individuálnych a zmiešaných),

miesta realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu

- školské (v triede, na dvore atď.),
- mimoškolské (exkurzia, vychádzka atď.),

stupňa samostatnosti práce detí v výchovno-vzdelávacieho procesu, tzv. sociálne formy

- individuálna práca detí,
- skupinová práca detí,
- frontálna práca detí.

V materskej škole využívame z hľadiska počtu detí:

- *individuálnu formu* – jeden učiteľ vyučuje jedného. Je organizačne náročná, značne ťažkopádna a málo efektívna, najmä pri väčšom počte detí. (pri oboznamovaní sa s cudzím jazykom, pri individuálnom prístupe k dieťaťu).
- *hromadnú formu* – jeden učiteľ vyučuje celú skupinu detí naraz. V podmienkach materskej školy je to pedagogicko-didaktická aktivita (viď. aktuálny názov).
- *zmiešanú formu* – využíva individuálnu a hromadnú formu v určitej kombinácii.

Z hľadiska tretieho kritéria využívame v materskej škole:

- *individuálnu prácu detí* – podstatou je samostatná a aktívna činnosť každého dieťaťa. Môže byť orientovaná na upevnenie a prehĺbenie učiva. Dieťa pracuje samostatne, individuálne. Má možnosť pracovať primeraným vlastným tempom.
- *skupinovú prácu detí* – deti získavajú nové vedomosti a zručnosti, alebo si ich prehlbujú a upevňujú prácou v skupinách. Jedna z náročnejších foriem činností, je potrebné deti tejto forme činnosti učiť.
- *frontálnu prácu detí* – učiteľ zadáva deťom triedy jednu alebo viacero rovnakých úloh. Súčasne pôsobí na všetky deti v triede - rozpráva, vysvetľuje, ukazuje, motivuje atď.

Ranné stretnutie (ranný kruh a i.)

- slúži nielen ako organizačná forma predškolskej edukácie, ale plní tiež spoločensko-mravné zameranie, s cieľom vytvoriť aktívne spoločenstvo detí so schopnosťou sebaovládania a premýšľania. Ranné stretnutie je súbor navzájom nadväzujúcich aktivít, ktoré sú charakterizované uplatňovaním *štyroch princípov*, vyjadrených pojmami - starostlivosť, komunikácia, spoločenstvo a vzťahy. Tieto základné hodnoty si deti prostredníctvom ranného stretnutia osvojujú.

Spomínané metódy a formy práce využívajú učiteľky materských škôl v jednotlivých organizačných formách denného poriadku:

- **Hry a hrové činnosti**
- **Pohybové a relaxačné cvičenia**
- **Pobyt vonku**
- **Odpočinok**
- **Činnosti zabezpečujúce životosprávu**
- **Edukačné aktivity**

Realizujú sa samostatne, alebo tvoria homogénny organizačný celok ako sled plynule nadväzujúcich činností so spoločným tematickým zameraním.

BIBLIOGRAFIA

1. CANGELOSI, J.S. 1996. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80- 7178-083-9.
2. DOUŠKOVÁ, A. – PORUBSKÝ, Š. 2009. *Didaktický model materskej školy*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela. ISBN: 978-80-8083-660-3.
3. FULOPOVÁ, E. – ZELINOVÁ, M. 2003. *Hry v materskej škole na rozvoj osobnosti dieťaťa*. Bratislava: SPN Mladé letá, 2003. ISBN 80-100-00002-7.
4. GEOFFREY, P. 1996. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.
5. HAJDÚKOVÁ, V. a kol. 2008. *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: MPC, alokované pracovisko Bratislava, 2008. ISBN 978-80-8052-324-4.
6. KASÁČOVÁ, B. 2005. *Aktuálne otázky pedagogickej diagnostiky v materskej škole*. Banská Bystrica: UMB, 2005.
7. KNAPÍKOVÁ, Z. – KOSTRUB, D. – MIŇOVÁ, M. 2002. *Aktivizujúce metódy a formy v práci učiteľky materskej školy*. Prešov: Rokus, 2002, 39s.
8. KOLEKTÍV AUTOROV. 2011. *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Partizánske. EXPRESPRINT s.r.o., 2011. ISBN 978-80-968777-3-7.
9. KOSOVÁ, B. 2005. *Vybrané kapitoly z teórie personálnej a sociálnej výchovy*. Banská Bystrica: UMB PF, 2005.
10. KOSTRUB, D. 2003. *Od pedagogiky k didaktike MŠ*. Prešov: Rokus, 2003. ISBN 80-89055-35-4.
11. KOVALIKOVÁ, S. 1996. *Integrované tematické vyučovanie*. Bratislava: Faber, 1996. ISBN 80-967492-6-9.
12. LIPNICKÁ, M. 2009. *Počiatkové čítanie a písanie detí predškolského veku*. Prešov: Rokus, 2009. ISBN 978-80-89055-81-4.
13. LUPTÁKOVÁ, H. 2007. *Prostredie podnecujúce rozvoj osobnosti dieťaťa*. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky a psychológie. 2007.
14. PETTY, G. 1996. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.
15. PODHÁJECKÁ, M. 2009. *Metódy a zásady predprimárneho vzdelávania*. In: *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: MPC, 2009. ISBN 978-80-8052-341-1.
16. PORUBSKÝ, Š. 2000. *Ranné stretnutie ako prostriedok vytvárania pozitívnej sociálnej a emocionálnej klímy v triede*. In: *Naša škola*, roč. LV, 2000/2001, č. 10.
17. TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-8078-198-9.
18. VALACHOVÁ, D.: *Ako spoznávať dieťa (Pedagogická diagnostika v materskej škole)*. In: *Predškolská výchova*, 2009/2010, č. 3.
19. VAŇOVÁ, M.: *Pedagogická diagnostika v materskej škole*. In: *Predškolská výchova*, 2001/2002, 56, č.1, s.1-4.

20. ZELINA, M. 1996. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti*. 2. vydanie. Bratislava: IRIS, 1996. ISBN 80-967013-4-7.